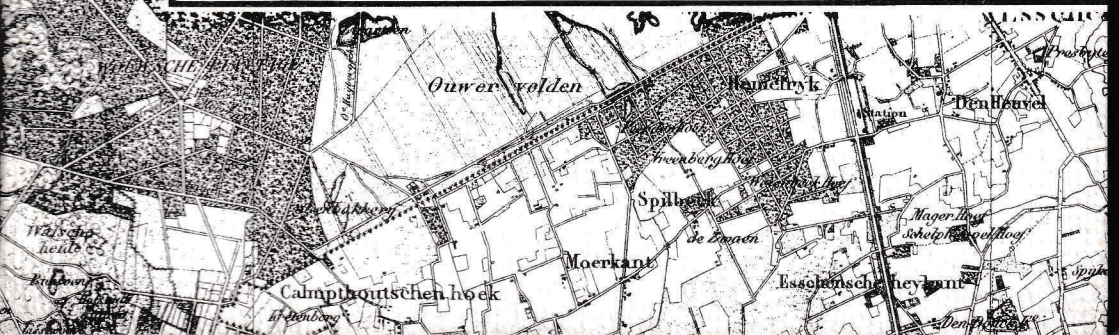

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

3/4- '91

De Wouwse Coöperatieve Zuivelfabriek

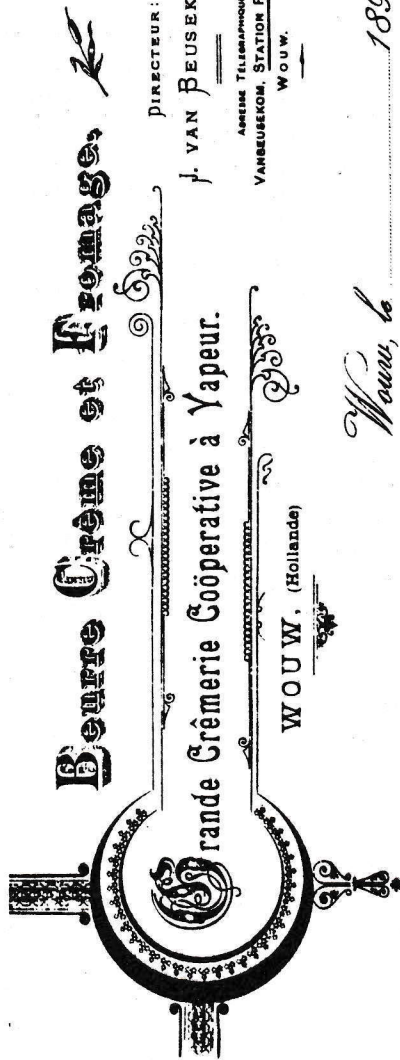
X. Concurrentie

Wie dacht dat het allemaal pais en vree was in de wereld van de zuivel in vroeger tijd, komt bedrogen uit. Uit de correspondentie met andere zuivelproducenten blijkt dat men soms bijna op voet van oorlog leefde met fabrieken als 't Anker in Roosendaal, de "VACCA" in Oud Gastel en de fabrieken in Fijnaart en Hoeven. 52)

Drie onderwerpen komen steeds terug in deze concurrentiestrijd met andere zuivelfabrieken. Op de eerste plaats de strijd om de leveranciers van de melk, de boeren dus. Pogingen om te komen tot overeenkomsten waarin bepaald werd dat men elkaars leveranciers 'niet af zou snoepen' liepen op niets uit. Daarnaast was er een voortdurende strijd om de hoogste prijs uit te betalen aan de boeren. Prijsvergelijkingen op vlugschriften vlogen over en weer naar de veehouders, die op bepaalde momenten door de boeren het bos niet meer zagen. Het derde onderdeel waarop 'strijd' werd geleverd, waren de melkbezorgers in de steden en dorpen en de prijs die aan de klant werd gevraagd. De affaires rondom de melkbezorgers leidden zelfs tot zaken voor de commissie van beroep en complete rechtszaken! In de komende pagina's een bloemlezing uit de vele zaken die gespeeld hebben.

LEVERANCIERS.

Vooraf even ter verduidelijking. Een coöperatieve zuivelfabriek heeft leden, die melk leveren. Zij zijn daartoe krachtens de bepalingen in de statuten zelfs verplicht. Daarnaast zijn er boeren die geen lid zijn van de coöperatie, maar krachtens een "leverancierscontract" melk leveren. Zij krijgen een iets lagere prijs, maar dragen geen verantwoordelijkheid. Zij kunnen van jaar tot jaar hun leveringen van melk opzeggen, terwijl de leden van de coöperatie slechts kunnen opzeggen met het betalen van

Briefpapier uit de periode toen J. van Beusekom directeur was. Dit papier was speciaal bestemd voor België en Frankrijk. (Archief gemeente Wouw).

4
een relatief hoog uittreegeld. De meeste geschillen uit de vroegste periode gaan over het aannemen van leveranciers en het trekken van grenzen tussen de "Wouwsche" en "'t Anker" uit Roosendaal. In 1915 werd door de rijkszuivelconsulent, de heer Tonkes-Struif, een bijeenkomst belegd tussen het bestuur van de "Wouwsche Coöperatieve Stoomzuivelfabriek en Graanmaalderij" en het bestuur van de Coöperatieve Zuivelfabriek "Vol Verwachting" aan het Anker in Roosendaal. De vergadering vond plaats in café F. van den Boom in Wouw (nu café 't Trefpunt in de Bergsestraat). Doel van de bijeenkomst was om te spreken over het aannemen van leveranciers als leden. Tonkes-Struif was er voorstander van om het ledental zoveel mogelijk uit te breiden, waardoor er minder moeilijkheden zouden ontstaan tussen de verschillende fabrieken. 53)

Vooraf de Wouwse bestuursleden P. en J. Dekkers roerden zich in het gesprek. Aan het eind van de vergadering kwam Tonkes-Struif tot de conclusie dat er samenwerking zou zijn tussen de fabrieken over het aannemen van leveranciers, maar dat het vaststellen van een grens tussen de gebieden van de beide fabrieken niet nodig werd geacht. Besloten was tevens om de toetreding van nieuwe leden zo gemakkelijk mogelijk te maken, zonder entree-gelden te vragen. Wie het verslag leest, denkt dat het allemaal koek en ei is tussen de beide fabrieken. Beheerder Gommers van de Roosendaalse fabriek noteert geen onvertogen woord en het lijkt of de besturen elkaar dicht zijn genaderd. Uit de correspondentie in de jaren nadien blijken echter heel andere zaken.

KEURING.

Regelmatig werden monsters van de geproduceerde boter gekeurd. Met goede punten liep men uiteraard te koop, maar als de keuring slecht uitviel, wilde men dat liefst verborgen houden. Dat leidde in 1919 tot een botsing tussen directeur Witteveen uit Wouw en zijn collega Boersma uit Roosendaal. Op 15 januari 1919 zond Witteveen de volgende brief:

"Van onze assistent verneem ik dat u wist te vertellen dat de fabriek in Wouw zulke slechte punten op de keuring

in Breda verkreeg. Daar ik meen dat deze kwestie geheim is, zou ik gaarne van U vernemen, hoe U aan die wetenschap komt." 54)

Kort maar krachtig dus. Het antwoord van Boersma komt vijf dagen later en loopt over van satire en steken onder water. Dat begint al met de eerste regel:

"Ten zeerste verheugt het mij van U WelEdelgestrenge eenige correspondentie te mogen ontvangen!"

En Boersma gaat verder:

"Of het door U behaalde cijfer schitterend is al dan niet, staat buiten mijne beoordeling. Ik ben het echter volkomen met U Edgestr.eens, dat "lage punten behalen" minder prettig is; in geen geval echter wil ik eenigen blaam werpen op uwe vakkennis. U zal zich dan, veronderstel ik, niet licht laten ontmoedigen, en ik vertrouw dat U van den weg der doornen op dien der rozen zult terugkeren".

Boersma wijst er verder op dat er absoluut geen geheimhouding bij de keuringen is en zegt dat iedereen in Breda het "rondje boterkeuring" mee kan maken waarbij het aantal punten door de toeschouwers bekeken kan worden. En daarmee kan de Wouwse directeur het doen. 55)

MELKLEVERING.

In het Wouwse had de Roosendaalse fabriek verschillende boeren boeren die melk leverden. Een aantal van die boeren verkocht ook aan huis melk aan particulieren en de rest leverden ze aan de fabriek. Roosendaal wilde daar een stokje voor steken en schreef in 1924 deze veehouders aan en gaf hen tot 1 april 1925 de tijd om hun particuliere klanten af te stoten en voortaan alle melk aan de fabriek te leveren. De veehouders die geen gehoor wilden geven aan oproep en hun melk voortaan naar Wouw wilden brengen, kwamen bedrogen uit. 't Anker stuurde een brief naar de Zuivelfabriek te Wouw met het verzoek om deze leveranciers niet aan te nemen, omdat ook de Wouwse fabriek niet gebaat zou zijn met de melkverkoop aan huis van deze boeren. Het ging om vijf boeren in de dorpskom van Wouw, boerderijen die verdwenen zijn of die nu in andere handen zijn: P.Coppens, A.de Greef en J.Laurijssen in de Bergsestraat, J.Coppens op de Markt en A.Antonissen aan de

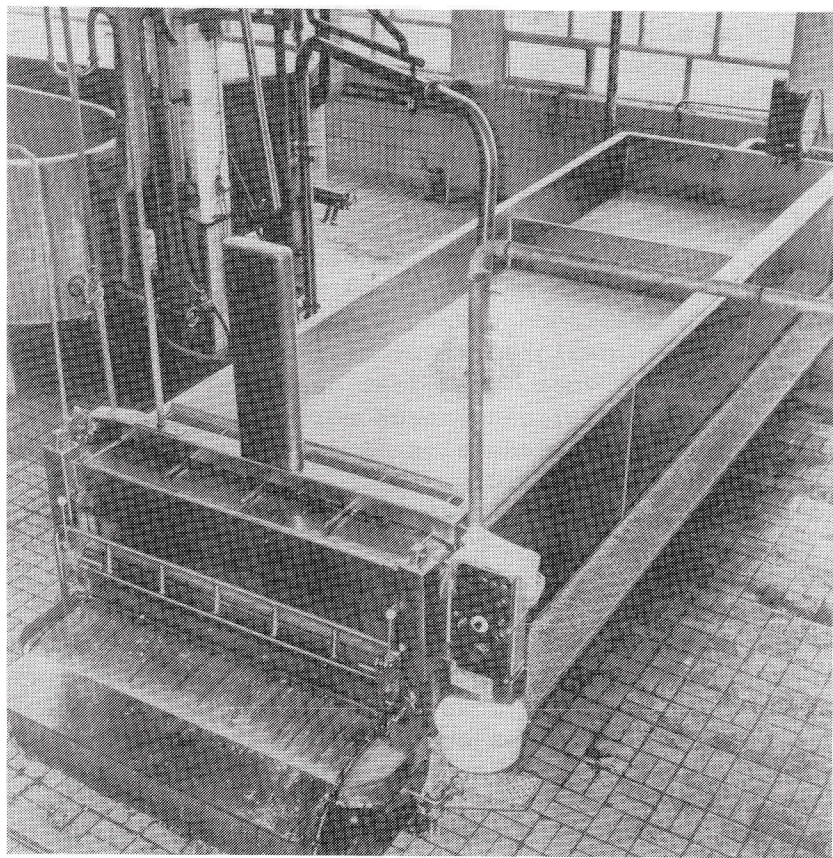

Foto van de kaasafdeling in Wouw opgenomen in het jaar-
verslag van 1973.

Roosendaalsebaan. Uit de verdere correspondentie tussen de Roosendaalse en Wouwse zuivelfabriek is op te maken dat P. en J. Coppens zich weinig aantrokken van het Roosendaalse dreigement en voortaan al hun melk aan particulieren gingen verkopen. Op 31 december 1926 schreef het bestuur van Wouw een brief hierover naar de fabriek in Roosendaal. Daarin werd gewezen op het feit dat beide veehouders op slechts 20 minuten van de Wouwse zuivelfabriek woonden en omdat ze geen melk meer mochten leveren aan Roosendaal, echte concurrenten van de Wouwse fabriek waren geworden. Wouw wilde ze daarom wel als leveranciers aannemen om op die manier een stuk concurrentie kwijt te zijn. Roosendaal gaf geen krimp en wilde de datum van 1 april 1926 aanhouden omdat op dat moment de beide Coppensen een jaar weg waren in Roosendaal. In de loop van februari 1926 wordt de zaak Coppens nog verschillende keren in de briefwisselingen tussen Roosendaal en Wouw genoemd. Wouw wil een duidelijke grensregeling, maar Roosendaal voelt daar niets voor. Wouw laat daarop weten dat J. en P. Coppens in elk geval aangenomen worden als leden, als blijkt dat ze voornemens zijn om de particuliere melkverkoop verder uit te breiden. 56)

En daarmee eindigt een eerste geschil met Roosendaal.

OVERNAME.

Affaires waren er ook met J. van Loon van de "Stoomzuivelfabriek Lepelstraat". Dit was een klein fabriekje, gevestigd in Halsteren, dat moest concurreren tegen grote broer Wouw. Van Loon was echter slim en riep de hulp in van "Hollandia", de Hollandsche Fabriek van Melkproducten en Voedingsmiddelen NV te Oud Gastel. Dit bedrijf had onder de naam "VACCA" in Bergen op Zoom een zuivelfabriek. VACCA steunde Van Loon in zijn strijd tegen de Wouwse fabriek door geld beschikbaar te stellen en melk onder de prijs te leveren. Van Loon was bijna al zijn melkleveranciers kwijt geraakt aan Wouw en dreigde zonder melk te komen. Door de hulp van VACCA kreeg Van Loon voet aan de grond bij de verkoop van consumptiemelk in Bergen op Zoom. De Wouwse coöperatie loste het probleem simpel op en kocht de fabriek in Halsteren op. Dit tot verontwaardiging van

Een foto gemaakt tijdens een bezoek van de Boerinnenbond aan de melkinrichting in Bergen op Zoom. Op de voorgrond v.l.n.r.: Lies Beijjaerts, Adriana de Weert, Cor de Nijs, Marie de Groot. Op de achtergrond o.m.: Marie van Tilburg, Mien Doggen, Lies Dekkers (witte hoed), Tiny Raaijmakers. (foto: coll. mevr. E. van Heijst).

41
VACCA. Er was een overeenkomst met Van Loon dat hij niet zou verkopen zonder toestemming van VACCA. Toen hij dat toch deed, stapte VACCA naar de arrondissementsrechtbank in Breda en eiste het bedrag van 21.000 gulden dat in de loop der jaren was betaald aan Van Loon om het hoofd boven water te houden. Dat was in 1929 en VACCA haalde hier haar gelijk. Van Loon moest betalen, maar de Wouwse fabriek was de lachende derde, want één concurrent was er in Bergen op Zoom in elk geval verdwenen. 57)

VACCA.

Met VACCA volgden er nog meer affaires, met name over het vervoer van de melk en de leveranciers. Zowel VACCA als Wouw hebben de historie van hun 'gebakkelei' op papier gezet. Die begint in 1925 met een bespreking in Rotterdam, waarbij ook vertegenwoordigers van 't Anker uit Roosendaal aanwezig waren. In de komende jaren zijn er steeds 'contacten' over het overlopen van melkleverende boeren, met name uit het Westland onder Steenberg en op het eiland Tholen. 58)

In die correspondentie wordt gesproken over 'het rooven van boeren'. Een stukje uit een brief van Wouw aan VACCA van 15 mei 1930:

Wat de uitdrukking van het rooven van boeren betreft deelen wy Uwe meening niet. Wy hebben meermalen verklaard niet alleen tydens de bespreking in Rotterdam, maar ook by andere gelegenheden dat wy meenden dat waar de boeren korter by onze fabriek woonden dan by die van U, wy deze boeren met evenveel recht te mogen aannemen als wie dan ook. Wel hebben wy meer dan eens verklaart, dat het nooit onze bedoeling zou zyn boeren by U weg te halen, welke als het ware onder de rook van Uw schoorsteen woonden. Dat in dit verband het woord rooven is gebruikt willen wy niet ontkennen, maar U zult toe moeten geven, dat men er dan een heel andere beteekenis aan moet geven als die welke U er aan geeft."

VACCA beantwoordt dit schrijven met op te merken dat hun fabriek in Bergen op Zoom is begonnen met de verkoop van consumptiemelk, omdat Wouw niet in wenste te gaan op het verdelen van de stad in twee wijken, waarvan de ene door

Een wederwoord op de circulaire van Wouw

d.d. 15 October 1927.

Om alle misverstanden te voorkomen, herhalen wij dat onze vergelijking der uitbetalingen van Wouw en van onze fabriek **juist** is, en dat de Zuivelfabriek Wouw het mis heeft in haar circulaire van Zaterdag 15 October.

Het mag zijn dat hier en daar een luttel verschil bestaat in **den prijs van wel en karne-melk**, dat komt omdat de afrekeningen van Wouw op dat punt niet erg duidelijk zijn, ofwel dat er wat meer of minder wei terug gegeven wordt, dan uit de briefjes af te leiden valt en dat kunnen wij niet helpen.

Doch die enkele centen verschil per honderd kilo melk, die hier en daar te weinig **en ook te veel** zijn opgeschreven voor Wouw, maken over het heele jaar zoo goed als niets uit.

Het is te flauw om daar lang bij stil te staan.

De **hoofdzaak** waar het om gaat is, dat de Wouwsche fabriek — wij nemen aan geheel te goeder trouw — uitgaat van de **verkeerde** gedachte, dat wij per 100 Liter betalen.

Onze fabriek betaalt per 100 **Kilo, net als Wouw**. (Dat op onze afrekeningen de prijs **per Liter** gedrukt staat, is wel waar, doch inderdaad is de prijs **per Kilo**, de melk wordt aan de fabriek gewogen en genoteerd en **betaald in Kilo's** en waar de prijs per Liter op de afrekening staat, moet daarvoor gelezen worden per Kilo. Een kleine uitleg: Vroeger werd **per liter** betaald, doch reeds **bijna 2 jaar wordt per Kilo afgerekend**. Het kan zijn dat op sommige afrekeningen vergeten is het woord liter te veranderen in kilo; we zijn maar een klein fabriekje en hebben geen geld voor veel papier over, dus gebruiken we de oude afrekeningen op. De **hoofdzaak** is dat onze boeren het geld **per kilo** melk in de zak gekregen hebben. Daar gaat het ten slotte om.)

Hiermede valt het geheele betoog van Wouw in duigen en blijft het feit **onveranderd voortbestaan**:

dat in de maanden van overvloedige melkproductie de fabriek „Lepelstraat” meer heeft betaald dan Wouw en dat ook in het najaar Wouw over het geheel genomen lager staat dan wij.

Verder nog de opmerking dat **onze** prijsvergelijkingen **zuiver** opgezet zijn: de Lepelstraatprijs geeft aan den prijs die Lepelstraat betaald zou hebben per 100 **kilo** voor melk van **precies hetzelfde** vetgehalte als het gemiddelde gehalte van Wouw. Ieder kan dus met de briefjes van Wouw in de hand, nagaan of de betalingen die wij voor Wouw noteerden juist zijn. De heele berekening van Wouw over het vetgehalte is onnoodig. Bij ons worden de betalingen van **precies dezelfde** melk (van gelijk gehalte) van beide fabrieken met elkaar vergeleken.

Laat U dus niet in de war brengen. Wij voegen de volledige lijst der betalingen nog eens bij. (voorzoover dat noodig was, is die aangevuld en gewijzigd)

Wij wijzen dan ook het verwijt van met oneerlijke cijfers te werken terug en handhaven onze conclusie:

„Wouw betaalde minder uit dan Lepelstraat.”

Het woord is aan de Zuivelfabriek Wouw,

Hoogachtend en aanbevelend,

Stoomzuivelfabriek Lepelstraat

HALSTEREN, 26 Oct. 1927.

Een circulaire uit 1927 van de Stoomzuivelfabriek in Lepelstraat als reactie op een Wouws rondschrijven eerder dat jaar. (Archief H. Witteveen).

Wouw zou worden bediend en de andere door VACCA. Daarom is men de concurrentiestrijd aangegaan, die alleen maar voordeel opleverde voor de consument die nu goedkoop aan melk wordt geholpen. 59)

Na deze brief zet Wouw een punt achter de discussie door op 5 juli 1930 te melden dat wat het Wouwse bestuur betreft de onderhandelingen zijn afgelopen.

SLIJTERS.

Geschillen waren er ook over de melkventers en slijters, met name in de stad Bergen op Zoom. Het betrof steeds geschillen met VACCA, nadat die in de stad Bergen op Zoom eveneens met melkdistributie was begonnen. Brieven gaan over en weer. Dan is er weer sprake van een venter die gratis een fles melk ergens heeft afgegeven om een nieuwe klant te winnen, dan weer wordt een pondje boter gratis verstrekt. Werkelijk alles wordt aangegrepen om elkaar vliegen af te vangen en om er voor te zorgen dat geen enkele klant overstapt naar de concurrentie. In 1949 gaat de zaak zelfs zover dat een geschil over een melkventer wordt voorgelegd aan de Commissie van Beroep van de Algemene Vereniging van Melkdistribuanten. Het gaat over C.J. van der Brugge uit Bergen op Zoom. Over zijn hoofd vechten VACCA en de Wouwse Zuivelfabriek het geschil uit, dat uiteindelijk uitvalt in het voordeel van de Wouwse fabriek, maar waar Van der Brugge waarschijnlijk weinig garen bij heeft gesponnen. De Bergenaar wordt voor de commissie van beroep in staat gesteld om zelf zijn verhaal te doen. Het blijkt dat hij tot augustus 1948 in dienst was als broodbezorger bij de firma Van Dixhoorn in Bergen op Zoom. De man wilde meer verdienen en bood zowel bij VACCA als bij het filiaal van de Wouwse zuivelfabriek in Bergen op Zoom zijn diensten aan. Beiden hadden op dat moment geen bezorgers nodig, maar bij de melkinrichting "Wouw" kreeg Van der Brugge de toezegging dat er een route samengesteld zou worden, die hij dan zou krijgen. Toen dat te lang ging duren, solliciteerde de man alsnog bij VACCA waar een baan vrijkwam. "Wouw" weigerde de man te laten vertrekken omdat hij in dienst was van "Wouw". VACCA legde daarop de zaak

Gemiddelde uitbetaalde Melkprijs 1923 per 3% Vet. Afgehaald van huis.

1. VACCA 1 Jan.—15 Mei **f 10.20.**
 2. ANKER 1 Jan.—19 Mei **f 9.55 = f 0.65** minder dan Vacca.
 3. FIJNAART 1 Jan.—30 April **f 9.63 = f 0.57** " " "
 4. HOEVEN 25 Dec. '22-12 Mei **f 9.74 = f 0.46** " " "
 5. WOUW gemiddelde van 10 betalingen van 28 Jan. tot 5 Mei **f 9.69 = f 0.85** minder dan Vacca over dezelfde weken gerekend.
 6. ZEVENBERGSCHEN HOEK van 1 Jan.—19 Mei voor gemiddeld 3.47 % vet **f 10.67 = f 0.62** minder dan Vacca voor hetzelfde % vet.
- N. B. Fabriek No. 6 betaalt per 100 liter doch laat franco fabriek leveren, waarvoor **f 0.60** rijloon per 100 liter afgetrokken is. De fabrieken 2, 3, 4 en 5 betalen per 100 kilo.

De laatste uitbetalingen waren als volgt:

Fijnaart, April **f 7.94** p. 100 kilo. — Vacca, April **f 8.35.**
Anker, 7—19 Mei **f 6.80** p. 100 kilo. — Vacca eerste helft Mei **f 8.-.**
Hoeven, 30 April-12 Mei **f 6.45** p. 100 Ko. Vacca eerste helft Mei **f 8.-.**
Zevenbergschen Hoek, betaalde 7—19 Mei voor 3.70 % vet **f 8.40**
en daar moet nog circa 60 cent rijloon vanaf dus netto **f 7.80;**
Vacca betaalde voor 3.70 % **f 9.19.**

Met dit soort prijsoverzichten probeerden de zuivelfabrieken elkaar melkleveranciers af te snoepen. (Archief H. Witteveen).

voor aan de commissie van beroep. De bindende uitspraak viel uit in het voordeel van Wouw. 60)

PRIJZENoorlog.

Tenslotte nog iets over de ware prijzenoorlog die door de fabrieken werd gevoerd. In het archief van de heer Witteveen zitten strooifolders, kaartjes en lijsten met vergelijkingen van de uitbetaalde melkprijs te beginnen met 1923. VACCA laat zelfs speciale kaarten drukken. Voor lezers die interesse hebben in cijfers hieronder een overzichtje uit 1923.

VACCA betaalde in de periode 1 januari tot 15 mei f 10,20 per 3% vet.

Het Anker betaalde f 9,55, dus f 0,65 minder dan VACCA.

Fijnaart betaalde f 9,63, wat f 0,57 minder was dan VACCA.

Hoeven betaalde f 9,74, dus f 0,46 minder dan VACCA.

Wouw kwam uit op f 9,69, dus f 0,85 minder dan VACCA.

Zevenbergschen Hoek f 10,67, maar hier moesten de boeren zelf de melk komen brengen. VACCA rekende uit dat na aftrek van het rijloon het uitbetaalde bedrag in Zevenbergschen Hoek f 0,62 minder was dan bij VACCA.

De opmerking hoeveel een fabriek minder uitbetaalde dan VACCA staat steeds dik gedrukt.

Het vreemde is dat er een tweede soortgelijke kaart in omloop is, waarop VACCA een correctie heeft aangebracht in de eigen prijs. Die is nu teruggebracht van f 10,20 naar f 10,05. 61)

Uiteraard maakte ook Wouw dit soort overzichten. En daarbij kwam natuurlijk tot uiting dat hier het meest werd betaald. Zelfs de kleine "Stoomzuivelfabriek Lepelstraat" speelde mee in het conflict en deze fabriek gaf een gedrukt 'Wederwoord op de circulaire van Wouw van 15 October 1927'. Dat eindigt met de kapitaal gedrukte tekst: "Wouw betaalde minder uit dan Lepelstraat. Het woord is aan de Zuivelfabriek Wouw."

De prijsvergelijkingen zijn niet aan een bepaalde periode gebonden, want tot ver in de jaren vijftig komen er vergelijkingen voor. Nu eens op stencil, dan weer als doorslag en soms met de hand geschreven. De concurrentie in

4
het oog houden was waarschijnlijk ook in die tijd al het advies.

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.

